

Eesti tõugu hobuste aretusprogramm
on vastu võetud 24.03.2010 EHS eesti hobuse
kasvatajate haruseltsi koosolekul ja kinnitatud
09.04.2010 EHS üldkoosoleku otsusega.

EESTI TÕUGU HOBUSTE ARETUSPROGRAMM

Õiguslikud alused

Õiguslikud alused eesti tõugu hobuste (tõumärk E) aretusprogrammi (edaspidi Programmi) ja selle osade jaoks on :

1.1.Euroopa Ühenduse määrused C.D. 92/353; C.D. 92/354; C.D. 96/78; 504/2008; C.D. 96/79; C.D. 92/216 ja direktiivid 90/427; Dir. 90/428.

Eesti Vabariigi Põllumajandusloomade aretuse seadus (06.11.2002; RT I 2002, 96, 566) ja sellega seonduvad õigusaktid: Põllumajandusministri 18.12.2002 määrus nr 86 „Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamise ning aretuseks sobivaks tunnistatud aretuslooma ja aretusmaterjali kasutamise alused” (RTL 2002, 146, 2132); Põllumajandusministri 21.12.2009 määrus nr 128 „Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, nende identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse väljastamise kord ja veisepassi vorm ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord” (RTL 2009, 98, 1457); Põllumajandusministri 08.12.2005 määrus „Põllumajandusloomade ohustatud tõugude loetelu” (RTL 2005, 120, 1876) ja teised Eesti Vabariigi seadused.

Aretuse eesmärk

Aretusprogramm on koostatud aastateks 2011 kuni 2020. Selle programmi lahutamatuks osaks on eesti tõugu hobuste säilitusprogramm.

Aretusprogrammi eesmärgiks on tagada eesti tõu genofondi säilitamine. Eesti hobusetõugu iseloomustab põlvnemise ühtsus ja kohanemine kohalike söötmis-pidamistingimustega. Hobustel peavad olema Programmi eesmärkidele vastavad jõudlusnäitajad.

Eesti hobuse aretuse eesmärgiks on mitmekülgse kasutusotstarbega, soovitavalt poni klassi kuuluv hobune.

Eesmärk on suurendada aretajate teadlikkust paaridevaliku otsuste langetamisel. Aastaks 2020 on eesmärk laiendada eesti tõugu hobuste populatsiooni Eestist lähiriikidesse.

Aretusmeetodid

Vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seaduse § 3 lg 4 on eesti tõugu hobuste aretuses lubatud kasutada puhasaretust. Aretusvõttena on kasutusel liinaretus, suureneb tähelepanu perekondaretusele ja kõik genotüübid on võrdselt tähtsustatud. Tõuraamatu pidamist on täpsemalt käsitletud programmi osas „Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord”.

Aretusedu saavutamise abinõud

Programmi eesmärkide saavutamiseks kasutatakse puhasaretust, olulised on nii liin- kui perekondaretus, ühtlik ja mitteühtlik paaridevalik. Lubatud on mõõdukas sugulusaretus.

Oluliseks infoks aretajatele on seejuures hobuste hindamise andmed. Täpsemad kriteeriumid hobuste hindamise kohta on toodud aretusprogrammi osas „Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamise kord“.

Eesti tõugu hobuste tõuraamatut peetakse elektrooniliselt Jõudluskontrolli Keskuse serveris, algdokumente säilitatakse Eesti Hobusekasvatajate Seltsi (edaspidi EHS) büroos. Andmete kogumisel, kasutamisel ja säilitamisel lähtub EHS kehtivast seadusandlusest. Tõuraamatu pidajana ja jõudluskontrolli läbiviijana on EHS avaliku teenuse pakkuja. Hobuste põlvnemise ja jõudluskontrolli tulemuste andmed avalikustab EHS paberandjal või digitaalselt (aastaraamat, koduleht jm). Juurdepääs hobuste andmetele on tagatud EHSi büroos või edastatakse kirjalikult teabenõude alusel.

Aretusprogrammi täitmiseks vajalik aretusloomade arv ja aretuspiirkond

Eesti tõugu hobuste aretuspiirkond on Eesti Vabariik. Lisanduvad aretajad teistest riikidest, kui nad täidavad käesolevat aretusprogrammi.

Aretusprogrammist võtavad osa kõik hobused, kes on kantud tõuraamatusse ja nende järglased. Tõupopulatsioon hõlmab 2010 aastal 2076 hobust. 2009. aastal sündis 253 ja 2010. aasta 1. detsembriks on registreeritud 185 eesti tõugu varssa sünd.

Eesti tõugu hobuste tõuraamatu andmeid säilitatakse elektrooniliselt Jõudluskontrolli Keskuse serverites (www.jkkeskus.ee/uuushobu), kust hobusekasvatajad saavad kontrollida andmeid oma hobuste kohta. Kõigi karjas olevate eesti tõugu hobuste andmed on kantud riiklikku hobuslaste registrisse PRIAs.

Tõu iseloomustus

Eesti hobusetõug põlvneb kohalikust aborigeenest hobusest, mida on viimase aastasaja jooksul parandatud paaridevaliku teel. Kasutatud on ühtlikku ja mitteühtlikku paaridevalikut, 1920. kuni 1940. aastani avaldasid suuremat mõju tõule soome hobused. Kaasaegne eesti tõugu hobune on mitmekülgne poni klassi kuuluv hobune, keda kasutatakse edukalt ponispordis, turismis, talutööl jne. Täpsem ülevaade eesti hobusetõu ajaloost on ära toodud eesti tõugu hobuste säilitusprogrammis.

1. Genealoogilised liinid

Sugutäkkud: 50 tunnustatud sugutäkku kuuluvad 7-sse genealoogilisse liini, nendest Ahti 228E (14), Eni 8E (8), Rospel 70E (15), Taube 60E (5) liinid põlvnevad kohalikust aborigeenest eesti hobusest ning Lari 23E (2), Vuhti 136E (5) ja Taru 149E (1) liin soome tõugu täkkudest.

Paaritusvõrgus olevate täkkude nimekiri on toodud aretusprogrammi lisas nr. 1.

Aretus määraperekondade kaudu omas suuremat tähtsust tõuraamatu algusperioodil.

Tõu omadused

Tõu omadusi väljendatakse soovitud ja mitte soovitud omaduste koondina. Eraldi vaadeldakse hobuse tõu- ja sootüüpi, kehaehitust, liikumisi ehk alltüre.

Värvus:

Tõus esinevad kõik värvused, soovitavalt ilma suuremate märgisteta peal, jalgadel ja kerel. Eriliselt soovitud on hobused, kellel on jutttselgsus ja sebroidsus jalgadel.

Ebasoovitavad märgised on: peal päits, kehal esinevad valged märgised, esijalgadel valge märgise ulatumine üle randmeliigese või tagajalgadel üle kannaliigese.

Tüüp:

Tüüp väljendab hobuse vastavust Programmis kehtestatud nõuetele. Sughobustel peavad olema selged sootunnused.

Eesti tõugu hobusel peavad väljenduma:

- tihe ja tugev konstitutsioon ;
- kiire ainevahetus ;
- sangviiniline närvitüüp ;
- kehaehitus: soovitav on aborigeenidele tõule iseloomulik kehaehitus;
- turja kõrgus soovitavalt 138 ...148 cm.

Erinevatel kehaosadel on soovitavad ja mittesoovitavad tundemärgid.

Pea

Soovitav: väljendusrikas, uhke, keskmise suurusega, laia laubaga, veidi nõgusa profiiliga, keskmise suurusega kõrvadega.

Mittesoovitav: ilmetu, raske, kumera profiiliga.

Silm

Soovitav: suur, elav, sõbralik.

Mittesoovitav: väike, tuhm, tuim.

Lõuapärade vahe

Soovitav: lõuapärade vahe vaba liikumine.

Mittesoovitavad: kitsas lõuapärade vahe.

Kael

Soovitav: keskmise pikkusega, hästi arenenud lihastega, hästi ja kergelt ühendatud kuklaga ning tiheda lakaga.

Mittesoovitavad: väga lühike või pikk, sügava ühendusega, madala asetusega kael.

Piht

Soovitav: keskmise pikkusega, hästi lihased ja seljale ulatuv. Abaluud ja õlavarred keskmiselt pikad.

Mittesoovitavad: lühike ja madal turi. Väikesed, lühikesed ja püstjad abaluud ning lühikesed õlavarred.

Rind

Soovitav: sügav, lai ja kumera roietekaarega.

Mittesoovitavad: mittesügav, kitsas, lameda roietekaarega.

Keha

Soovitav: riskülikukujuline, hästi ühendatud hobuse ees-, kesk- ja tagaosa: selg keskmine, lihaseline, nimme lühike, kube lühike.

Mittesoovitavad: ruudukujuline, nõrk, nõgus või kumer nimme: laudjas kitsas, lühike:pikk tühimik.

Jäsemed

Soovitav: hästi musklis, kuivad, selgelt väljendunud liigestega, keskmise pikkusega sõrgats, hästi vormitud tiheda kabjasarvega kabjad ja keskmine jala pikkus.

Mittesoovitavad: nõrkade liigete ja kõõlustega, "kepisarnane" esijalg, eetsi- ja taatsine esijala seis, lame, nõõritud kämmal, lühike, püstine või pehme sõrgats. Liiga kitsas, lame või pehme kabjasarvega kabi, sirge või saabeljas tagajalg, lühike, nõrk kannaliiges, rangjalgne või kooskandne seis.

Liikumised ehk allüürid

Eesti hobuse samm ja traav peab olema hoogne ja avar, jäsemete liikumissuund otse ja ettepoole suunatud.

Ebasoovitavad on lühikesed, madalad ja riivlevad liikumised.

Seesmised omadused

Tervis

Eesti hobune peab olema tugeva tervisega, hea sigivusega ja pärilike vigadeta. Kasutusiga peab olema pikk.

Kohanemisvõime ja söödakasutus

Eesti hobune peab omastama elatussööda looduslikult karjamaalt ilma lisaööta andmata. Talveperioodil vastavalt hobuse kasutusintensiivsusele minimaalse täiendava lisaöödaga.

Mittesoovitavad on hobused, kes vajavad pidevalt täiendsööta, olenemata kasutuskooormusest.

Jõudlus ja iseloom

Soovitav on sajandite vältel väljakujunenud hästi vastupidav, suure töötahtega, mitmekülgsed eeldusi omav eesti hobune. Ta peab olema sõbralik, samaaegselt tasakaaluka temperamendiga. Mittesoovitavad on närvilised ja äkilised hobused.

Eriprogramm

Käesoleva Programmi raames ei ole eriprogrammi rakendamist ette nähtud.

Eriprogrammi rakendamiseks peavad olema täidetud järgmised tingimused:

- Seoses väga suure inbriidingu kujunemisega tõus on tekkinud tungiv vajadus verevärskenduse järele. Sellele viitavad tõendid peavad olema dokumenteeritud ja kontrollitavad;
- On nimetatud tõug, mida soovitakse eriprogrammi raames aretuses kasutada koos põhjendusega, miks on teise tõu kasutamise oluline ning miks tuleks kasutada just seda konkreetset tõugu;
- Toodud välja konkreetsed eesmärgid, milleni tahetakse eriprogrammi raames jõuda koos märade nimetamisega, kelle puhul tuleb eriprogrammi rakendada;

- Toodud välja ajavahemikud eriprogrammi rakendamiseks ja eriprogrammi raames teisest tõust aretusloomade valiku kriteeriumid.

Enne eriprogrammi rakendamist peab see olema kooskõlastatud kontrollasutusega ja saanud tunnustuse.

Aretusprogrammiga seonduvad nõutavad protseduurireeglid

Aretusprogrammi osadena esitatakse järgmised protseduurireeglid:

- Tõuraamatusse või aretusregistrisse kandmise alused ja tõuraamatu või aretusregistri pidamise kord
- Aretuslooma põlvnemise registreerimise ning põlvnemise õigsuse kontrollimise kord
- Aretuslooma jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise kord
- Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamise kord
- Emaslooma seemendusandmete registreerimise kord
- Põllumajanduslooma, keda soovitakse tõuraamatusse või aretusregistrisse kanda, identifitseerimise ja selle üle arvestuse pidamise kord
- Seemendamise koolitusprogrammid ning seemendaja tunnistuse saamise nõuded ja tunnistuse väljastamise kord

Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord

Seadusandlik alus tõuraamatu pidamise korrale ja hobuste tõuraamatusse kandmise alustele on toodud aretusprogrammi üldosas.

Mõisted

Tõuraamat – andmekogu, kuhu kantakse hobuse põlvnemise andmed, aretaja ja omaniku andmed ning tema geneetilise väärtuse hindamise ja jõudluskontrolli tulemused koos järglaste nimetamisega.

Eesti tõugu hobune – hobune, kelle ema on eesti tõugu ja isa on tunnustatud või tunnustamata eesti tõugu täkk.

Tõuraamatus registreerimine – eesti tõugu hobuse järglase arvelevõtmine tõuraamatu põhi- või lisaosas talle passi väljastamiseks.

Tõuraamatusse kandmine – mära või täku sugulise kasutuse või aretuseks tunnustamise registreerimine koos tõuraamatu numbriga andmisega.

Tõuraamatu number – hobusele antav järjekorra number tõuraamatus. Number antakse eraldi täkkudele ja märkele järjekorra alusel.

Üldine

Eesti tõugu hobuste tõuraamatut (edaspidi “tõuraamat”) peab Eesti Hobusekasvatajate Selts, kes vastutab sissekannete eest. Tõutähis eesti tõugu hobustele on „E”. Tõuraamatu kandeid tehakse ja algdokumente säilitatakse EHSi büroos. Tõuraamatu elektrooniline versioon asub Jõudluskontrolli Keskuse serverites aadressil <http://jkkkeskus.ee/uushobu>.

Tõuraamatus peavad olema iga hobuse kohta järgmised andmed:

- aretaja ja omaniku nimi ja aadress;
- sünniaeg, sugu, värvus ja märgised;
- hobusele paigaldatud kiibi kood;
- individuaalnumber (UELN number);
- vähemalt neli esivanemate põlvkonda;
- tõuraamatusse kandmised ja kannete muutused;
- väljamineku kuupäev ja põhjus;
- kõik teadaolevad jõudluskontrolli tulemused ja võimalusel aretusväärtuse määramine;
- tõuaretusalane näitus ja toimumisaeg;
- tema järglaskond;
- geneetilise ekspertiisi akti number. Sugutäkkudel kohustuslik, teistel soovituslik.

1. Vajalikud dokumendid tõuraamatusse kandmisel

1.1 Paaritustunnistus (LISA 2)

Paaritustunnistuse registreeritud vormi väljastab täku pidajale EHS. Täku valdaja täidab ja allkirjastab paaritustunnistuse peale teostatud paaritust.

Paaritatud mära omanik saab täku valdajalt paaritustunnistuse esimese lehe, mille ta hoiab alles kui tõendust toimunud paarituse kohta. Mära müügi korral antakse paaritustunnistus edasi mära ostjale.

Täku valdaja on kohustatud pidama paaritusnimekirja (LISA 4), kus ta fikseerib toimunud

paaritused kronoloogilises järjekorras.

Täku valdaja peab saatma paaritustunnistuse teise lehe ning paaritusnimekirja EHSi bürosse enne 31. detsembrist.

Paaritustunnistusele peab olema kantud:

- mära nime, individuaalnumbri (UELN) ja/või tõuraamatu numbri
- täku nime, individuaalnumbri (UELN) ja/või tõuraamatu numbri
- paaritusajad
- võimaluse korral tiinuse kontrolli kuupäeva ja tulemuse
- mära omaniku nime ja aadressi
- täku valdaja nime, aadressi ja allkirja

1.2 Varsa sünnitunnistus (LISA 2 ja 3)

Varsa sünnitunnistus on mära paaritustunnistuse blanketil, kuid võib kasutada ka muud vormi, kui seal on kajastatud kõik nõutavad andmed. Mära omanik täidab varsa sünnitunnistuse, allkirjastab ning saadab selle EHSi bürosse 30 päeva jooksul peale mära varssumist.

Varsa sünnitunnistusele peab olema kantud:

- varsa ema nimi, individuaalnumber(UELN) ja/või tõuraamatu number;
- varsa isa nimi, individuaalnumber (UELN)ja/või tõuraamatu number;
- mära omanik või omanike esindaja;
- varsa sünniaeg, sugu;
- varsa värvus;
- andmeid tiinuse katkemise või surnultsünni jm sündmuste kohta.

Kui varss on kiibiga märgistatud enne sünniteate saatmist, märgitakse sünniteatele ka varsa kiibi kood. Identifitseerijale tuleb esitada hobuse märgistamise teade.

Varsa sünnitunnistus saadetakse EHSi bürosse iga toimunud sündmuse korral (surnultsünd, abort, mära ei tiinestunud jm.) , vastav kanne tehakse sünnitunnistuse osasse.

1.3 Identifitseerimisleht (LISA 5)

Varsa identifitseerib ning identifitseerimislehe täidab EHSi poolt volitatud isik varsa ema juures. Vanemate hobuste identifitseerimisel on vajalik omaniku poolt esitada hobuse põlvnemist tõendavad dokumendid. Identifitseerimisleht allkirjastatakse hobuse omaniku või omanike esindaja poolt. Identifitseerimisleht koostatakse kahes eksemplaris, mille koopia antakse hobuse omanikule. Identifitseerimislehe originaali alusel väljastatakse hobuse pass enne varsa 6 kuu vanuseks saamist, vanemate hobuste puhul hiljemalt 6 kuu jooksul peale identifitseerimist.

Identifitseerimislehel peavad sisalduma järgmised andmed hobuse kohta:

- nimi, sünniaeg, sünnikoht, sugu ja tõug
- omaniku või omanike esindaja nimi ja aadress
- ema ning isa nimed, individuaalnumbrid (UELN) ja/või tõuraamatu numbrid
- ema paaritamise/seemendamise aeg ning paaritustunnistuse number
- värvus, märgiste kirjeldus ja joonisdiagramm
- märg transpondriga märgistamise kohta

2. Hobusepassi väljaandmise kord

Pass on dokument hobuse päritolu, jõudluse ja identifitseerimise kohta, mis kuulub hobuse juurde ja peab omaniku vahetuse korral hobusega kaasnema. Passi kadumisest peab omanik EHSi viivitamatult teavitama ning kirjaliku avalduse alusel väljastatakse talle duplikaatpass.

Pass vormistatakse hobusele, kelle kohta on tõuraamatu pidajal järgmised dokumendid:

- varsa sünnitunnistus (kohustuslik varssadel)
- hobuse identifitseerimisleht (vajadusel eraldi märgistamise teade – LISA 6)
- vanema hobuse puhul põlvnemist tõendav dokument

Pass edastatakse hobuseomanikule peale passi väljastamisega seotud arve tasumist Seltsile. Pass on aluseks hobuse tõuraamatusse kandmisel.

Pass sisaldab järgmisi andmeid hobuse kohta:

- passi väljastanud aretusühistu nimi;
- hobuse individuaalnumber (UELN);
- hobuse märgistus (transponder, põletusmärk jms.);
- hobuse tõug, sünniaeg, sugu, värvus, märgised ning joonisdiagramm;
- hobuse ja tema eellaste põlvnemine nelja põlvkonna ulatuses (sh. hobuse vanemate ja -vanavanemate nimed, värvused, sünniaastad ning kanded vastavatesse tõuraamatu osadesse);
- ema paaritamisaeg;
- hobuse jõudluskontrolli ja aretusväärtuse andmed, märkmeid hobuse hindamise ja tunnustamise kohta;
- aretuskonkursside ja näituste tulemused;
- aretaja nimi ning aadress.

3. Aretusandmete muutmine

Kõik muudatused (värvus, märgised, jõudluskontroll, näituste tulemused, omanikuvahetus jm.) kantakse passi ja tõuraamatusse EHSi volitatud isiku poolt. Vastavate märgete tegemiseks esitab hobuse omanik EHSile avalduse paranduse siseseviimiseks dokumenti ja vajadusel (nt. omanikuvahetus) paranduse tegemise aluseks oleva dokumendi koopiat või ära kirja.

Passis sisalduvate andmete muutmine või täiendamine omaniku poolt on keelatud.

3. Aretaja kohustused

Vastavalt Põllumajandusministri 21. detsembri 2009. a määrusele nr 128 on aretaja kohustatud pidama arvestust karjas olevate hobuste üle. Registreerida tuleb vähemalt järgmised andmed:

- hobuse nimi
- tõug
- sünniaeg
- karja toomise ja karjast väljaviimise aeg
- lähte- ja sihtkoha aadress koos sealse loomapidaja nime ja isiku- või registrikoodiga.

Andmete muutumise korral (nt. hobuse karja tulek või karjast väljaminek, varssumine, kastreerimine, paaritused) tuleb need arvestusdokumentidesse kanda 3 päeva jooksul sündmuse toimumisest alates. Karja arvestusdokumente tuleb säilitada vähemalt 3 aastat alates hobuse karjast väljamineku päevast.

Tõuraamatus registreeritud hobuse pidaja peab täitma algarvestuse lehte (LISA 7) ja edastama aasta lõpuks andmed karjas olevate hobuste kohta EHSi bürosse.

Aretaja vastutab andmete õigsuse eest paaritustunnistusel, varsa sünnitunnistusel ja teistel dokumentidel, mida nad täidavad või väljastavad. Aretaja kohustus on kontrollida oma hobuse dokumentides sisalduvate andmete õigsust. Ebatäpsete andmete avastamise korral tuleb sellest EHSi bürosse viivitamatult teatada ning edastada parandust vajav dokument EHSi bürosse.

EHSi volitatud isik viib sisse vajalikud parandused koos märkustega.

Hobuste sündmuste (omanikuvahetus, kastreerimine, hukkumine jms.) korral teavitab hobuse omanik või omanike esindaja sellest EHSi tõuraamatu pidajat 1 kuu jooksul sündmuse toimumisest alates.

Aretaja on kohustatud vajadusel läbi viima hobuse põlvnemise õigsuse kontrollimist. Ekspertiisi tulemustest tuleb teavitada EHSi 30 päeva jooksul.

4.1 Omanikuvahetusest teavitamine

Omanikuvahetusest tuleb EHSi teavitada 1 kuu jooksul peale sündmuse toimumist. Pass tuleb uue omaniku andmete sissekandmiseks edastada EHSi bürosse koos omandiõiguse muutust kinnitava dokumendiga. Selleks võib olla kas:

- hobuse ostu-müügi leping või
- omaniku vahetuse teatis (LISA 8)

Mõlema dokumendi puhul on vajalikud järgmised andmed: mõlema osapoole nimed, aadressid, allkirjad ja dokumendi koostamise kuupäev. Pass edastatakse uuele hobuseomanikule peale omanikuvahetuse registreerimisega seotud arvete tasumist Seltsile.

4.2 Täku valdaja kohustused

Täku valdaja vastutab nõuetele vastava paarituse (seemenduse) läbiviimise ja selle registreerimise eest EHSis.

Täku valdaja kohustuste hulka kuuluvad:

- paaritustunnistuse täitmine;
- kinnipidamine kõigist täkkude paarituste või seemenduste piirangutest;
- täku asukoha muutusest ning tõuaretusest väljalangemise kohta teavitamine EHSi bürosse;
- nõustumine nende valduses olevate aretusandmete edastamise ja avaldamisega
- täku põlvnemise geneetilise ekspertiisi läbiviimise korraldamine.

Täku valdaja on kohustatud teavitama mära omanikku võimalikest omadustest, mis võivad vähendada järglase aretuslikku väärtust (nt. geneetilise põlvnemisandmete kontrolli puudumine jm.).

5. Märgistamise kord

Varsa või vanema hobuse identifitseerimiseks täidetakse identifitseerimisleht. Hobuse esmakordsel registreerimisel antakse talle individuaalnumber (UELN), mida edaspidi ei muudeta ning väljastatakse pass.

Alates 01.07.2008 on individuaalnumber (UELN) 15 kohaline ning järgmise ülesehitusega:

233002	1	00	6831	08
aretusühistu kood, mis algab riigi koodiga	tõu kood		registrinumber	sünniaasta

5.1 Elektroonilise märgistuse kasutamine ja paigaldamine

Peale 01.07.2009 esmakordselt identifitseeritud hobused märgistatakse elektroonilise transpondriga. Õigus transpondri paigaldamiseks on veterinaararstil. Transponder tuleb paigaldada hobuse kaela vasakule küljele turja ja kukla vahelisele alale. Märgistamine peab toimuma hobuse identifitseerimisega üheaegselt või varem. Varasema transpondriga märgistamise puhul täidab veterinaararst teate hobuse märgistamise kohta (LISA 6) ning hobuse omanik esitab teatise 30 päeva jooksul alates hobuse märgistamisest Seltsi.

Enne 01.07.2009 identifitseeritud hobuste märgistamisel transpondriga täidab veterinaararst teate hobuse märgistamise kohta (LISA 6) ning hobuse omanik saadab selle 30 päeva jooksul alates hobuse märgistamisest Seltsi. Teatelt peab selguma millal märgistamine toimus, märgistaja, millist hobust märgistati, paigaldatud transpondri poolt edastatav kood ja koht, kuhu transponder paigaldati.

5.2 Hobuse nimi

Hobused, kellele väljastatakse pass, peavad kandma nime. Nimi ei tohi olla ühetäheline või põhjendamatult pikk. Nimi peab algama isa esitähega ning lõppema soovitatavalt märadel täishäälikuga ning täkkudel kaashäälikuga. Kui nime osana kasutatakse aretaja või sünnikoha nime (nt. –S jne) rakendub nõue vaid hobuse pärisnimele. Nime osana ei ole lubatud kasutada rahvusvaheliselt hobusekasvatuses tunnustatud tõuraamatu kaubamärki (näit. Z jne.).

EHSil on õigus nõuda nime muutmist järgmistel põhjustel:

- korduvate nimede kasutamisel;
- põhjendamatult pikkade nimede korral;
- kuulsate hobuste nimede kasutamisel.

6. Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis

Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis teostatakse rahvusvaheliselt tunnustatud laboris.

Hobuse põlvnemisandmeid on geneetilise ekspertiisi abil vaja kontrollida, kui:

- mära paaritati/seemendati ühe inna ajal kahe või enama täkuga;
- mära paaritati/seemendati kahe teineteisele järgneva inna ajal mitme täkuga ja varsa sünniaja järgi võivad kaks viimast täkku olla võimalikud isad;
- kui varss on ema juures nõuetekohaselt identifitseerimata;
- kui on kahtlus hobuse põlvnemisandmete õigsuses

EHS teostab igal aastal 1% populatsiooni põlvnemise uuringu DNA alusel lähtudes järeelvalveameti poolt kinnitatud dokumendist “Põlvnemise õigsuse kontrolli kord juhuslikkuse printsiibi alusel eesti hobuse, tori hobuse, eesti raskeveohobuse ja trakeeni tõus”.

Geneetilise ekspertiisi tulemusena hobuse põlvnemisandmete ebaõigeks osutumise korral kannab proovi võtmise ja tehtud kulud hobuse omanik.

Kõigi täkkude, kes on olnud sugulises kasutuses, põlvnemisandmete õigsus peab olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga. (Alus: Põllumajandusministri 18. detsembri 2002. a määrus nr 86) Täku geneetilise ekspertiisi kulud kannab täku omanik.

7. Eesti tõugu hobuste tõuraamat

Sünnijärgselt registreeritakse hobune põlvnemisandmete alusel eesti tõugu hobuste tõuraamatu eeltõuraamatus või mõnes lisas. Tõuraamatu number antakse järjekorra alusel eraldi täkkudele ja märkele siis, kui hobune

- tunnustatakse aretuses kasutamiseks või
- on registreeritud tema aretuses kasutamine.

7.1 Tõuraamatu jaotus

Tõuraamat jaotatakse tõuraamatu põhiosadeks (eeltõuraamat, tõuraamat ja peatõuraamat) ning lisadeks. Tõuraamatu erinevatesse osadesse kantakse hobused, kes vastavad antud osa nõuetele. Peatõuraamatu ja tõuraamatu osasse kantakse sugulises kasutuses olevad täkid ja märke. Tõuraamatu sissekanne märgitakse ära hobuse passis

Tõuraamatu põhiosa jaguneb:

- täkkude peatõuraamat ja tõuraamat
- märke peatõuraamat ja tõuraamat
- eeltõuraamat

Täkkude peatõuraamatusse ja tõuraamatusse kandmiseks peab täku põlvnemine olema geneetilise ekspertiisiga kontrollitud (alus: Põllumajandusministri 18. detsembri 2002. a määrus nr 86).

Tõuraamatu lisaosa jaguneb:

- LISAOSA A
- LISAOSA B

Tõuraamatu lisadesse kantakse hobused, kes ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele põlvnemise osas.

7.2 Täkkude kandmine peatõuraamatusse

Täkkude kandmisel peatõuraamatusse on õiguspädevateks organiteks tõu- ja hindamiskomisjon.

Täku kandmine peatõuraamatusse toimub kõige varem kolmandal eluaastal, kui nimetatud täkk on hindamiskomisjoni poolt hinnatud ning tõu- ja hindamiskomisjoni poolt tunnustatud.

Peatõuraamatusse kantakse eesti tõugu täkid:

- kelle puhul on oodata programmis kindlaksmääratud eesmärkide saavutamist;
- kelle isa ja ema on kantud peatõuraamatusse;

-täkk peab läbima jõudluskontrolli vastavalt jõudluskontrolli läbiviimise eeskirjadele ning vastama tunnustamiseks vajalikele nõuetele ja saama hindamisel hinnatavate tunnuste osas vähemalt "7" punkti, samas peavad punktid tüübi eest olema vähemalt "8".

Tõukomisjon võib nimetada peatõuraamatu täku "eliitväkkuks", kui täkk on:

- saavutanud jõudluskontrollil väga head tulemused;
- läbinud edukalt võõratsaniku testi ja/või sõidu- ja veokatsed;
- edukalt esinenud ratsaspordialadel ja/või rakendihobuste sõidukatsetel.

7.3 Täkkude kandmine tõuraamatusse

Täkkude tõuraamatusse kantakse eesti tõugu täkid, kelle ema ja isa on kantud peatõuraamatusse või tõuraamatusse ja kes ei ole aretuseks tunnustatud. Täku põlvnemine peab olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga. Seisuga 01.01.2012 vanemate kui 10-aastaste täkkude puhul lubatakse, et täkk on geneetiliselt identifitseeritud. Külmutatud ja jahutatud spermaga kunstliku seemenduse teel saadud varsa põlvnemine peab olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga.

7.4 Märade kandmine peatõuraamatusse

Märade peatõuraamatusse kantakse sugulises kasutuses olevad märad:

- kelle isa ja ema on kantud peatõuraamatusse;
- kes on hinnatud vastavalt jõudluskontrolli läbiviimise eeskirjadele ja saanud hindamisel hinnatavate tunnuste osas vähemalt "7" punkti;

Mära, kes ei vasta eelnevatele nõuetele, kuid kellelt on saadud vähemalt kaks väga hea hinnanguga ning tõule vajalikku järglast, võib tõu- ja hindamiskomisjoni otsusega kanda peatõuraamatusse.

Tõukomisjon võib nimetada peatõuraamatu mära "eliitmäraks", kui mära on:

- ise ja/või on vähemalt kolm tema järglast saavutanud väga head jõudluskontrolli tulemused;
- edukalt esinenud ratsaspordialadel või rakendihobuste sõidukatsetel.

7.5 Märade kandmine tõuraamatusse

Märade tõuraamatusse kantakse märad, kelle isa ja ema on kantud tõuraamatusse või peatõuraamatusse, kuid kes ise ei vasta peatõuraamatu nõuetele ning ka märad, kes ei ole läbinud jõudluskontrolli ja on võetud sugulisse kastutusse.

7.6 Eeltõuraamat

Eeltõuraamatusse kantakse peatõuraamatu ja tõuraamatu märade järglased, kes on saadud peatõuraamatu ja tõuraamatu täkkudest. Eeltõuraamatusse kande teostamine toimub hobuse registreerimisel, kui on täidetud tõuraamatu põhiosa nõuded põlvnemise osas.

Hobune, kelle ema ja emaema on kantud tõuraamatu lisaosasse A ning kelle isa ja mõlemad vanaisad on kantud tõuraamatu põhiossa, on tõupuhas ja sobilik järglasena kandmiseks eeltõuraamatusse.

Eeltõuraamatusse kantava varsa isa põlvnemine peab olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga. Vanemate kui 10-aastaste täkkude puhul, seisuga 01.01.2012, lubatakse, et täkk on geneetiliselt identifitseeritud. Külmutatud või jahutatud spermaga kunstliku seemenduse teel saadud varsa põlvnemine peab olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga.

7.7 Tõuraamatu lisa

LISAOSA A

Lisaosasse A kantakse registreeritud hobused, kes kuuluvad samasse populatsiooni, on nõuetekohaselt identifitseeritud ja hinnatud programmi alusel, kuid kelle põlvnemine ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele.

Lisaosasse A kantakse märad, kes on sündinud enne 01.04.2003.a ja kuuluvad samasse populatsiooni, kuid keda ei saa kanda käesoleva programme alusel tõuraamatu põhiosasse, ja nende järglased tõuraamatu põhiosa täkkudest.

LISAOSA B

Eesti tõugu hobuste tõuraamatu B-lisaosasse kantakse kõik hobused, kes ei ole saanud vastavalt aretusprogrammile, kuid on tõutübilised ning põlvnevad ema poolt eesti tõugu hobuste tõuraamatu põhiosasse või lisaosasse A kantud märadest. Need hobused ei võta osa aretusprogrammist.

Lisaosasse B kantud hobuste tõunimetuseks kasutatakse väljendit „ristandhobune“.

7.8 Hindamata täkkude ja märade kandmine tõuraamatusse

Täkkud ja märad, kelle karjast väljaminek toimub enne hindamist ja/või järglase registreerimist, võidakse kanda tõuraamatusse tõestatud põlvnemise alusel.

7.9 Sissekannete muutmine

Juhul kui selgub, et hobuse sissekanne tõuraamatu vastavasse osasse on toimunud valede või puudulike põlvnemisandmete või muude tunnuste alusel, tuleb sisse viia kannete muudatused.

Aretuslooma põlvnemise registreerimise ja põlvnemise õigsuse kontrollimise kord

Aretuses kasutatavate hobuste põlvnemisandmete registreerimise peab tagama hobusepidajate-aretajate õigeaegne ja korrektne andmete edastamine tõuraamatu pidajale.

1. Varsa sünnitunnistus (LISA 3)

Varsa sünnist teatamiseks edastab hobusepidaja tõuraamatupidajale varsa sünnitunnistuse. Varsa sünnitunnistus on mära paaritustunnistuse blanketil, kuid võib kasutada varsa sünniteate vormi kui seal on kajastatud kõik nõutavad andmed.

Mära omanik saadab täidetud ja allkirjastatud varsa sünnitunnistuse EHSi büroosse 30 päeva jooksul peale mära varssumist.

Varsa sünnitunnistusele peab olema kantud:

- varsa ema nimi, individuaalnumber(UELN) ja/või tõuraamatu number;
- varsa isa nimi, individuaalnumber (UELN)ja/või tõuraamatu number;
- mära omanik või omanike esindaja;
- varsa sünniaeg, sugu;
- varsa värvus;
- andmeid tiinuse katkemise või surnultsünni jm sündmuste kohta.

Kui varss on kiibiga märgistatud enne sünniteate saatmist, märgitakse sünniteatele ka varsa kiibi kood. Identifitseerijale tuleb esitada hobuse märgistamise teade (LISA 6).

Varsa sünnitunnistus saadetakse EHSi büroosse igast sündmusest (surnultsünd, abort, mitte tiinestunud), vastav kanne tehakse sünnitunnistuse osasse.

2. Hobuse identifitseerimine

Hobune identifitseerimise osadeks on:

- joonisdiagramm hobuse kirjeldusega
- nimi
- individuaalnumber (UELN)
- elektroonilise transpondri edastatav kood
- elektrooniline tõuraamatu kirje
- hobuse pass

Identifitseerimise teate Hobuse identifitseerimine (LISA 5) koostab EHSi poolt volitatud isik varsa ema juures.(Andmed identifitseerimislehe kohta on toodud aretusprogrammi osas „Tõuraamatuse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord”) EHS tunnustab ka veterinaararsti poolt tehtud joonisdiagrammi. Vanemate hobuste identifitseerimisel on vajalik omaniku poolt esitada hobuse põlvnemist tõendavad dokumendid.

Hobusele paneb nime omanik. Nimi peab algama isa nime esitähelga ning soovituslikult lõppema märade puhul täis- ja täkkude puhul kaashäälikuga.

Individuaalnumber (UELN) antakse kõigile identifitseeritud hobustele vastavalt aretusprogrammi osas „Tõuraamatuse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord” toodud

näitele.

Transpondri paigaldamist on täpsemalt kajastatud järgmises punktis – Hobuste märgistamine.

Kande elektroonilisse tõuraamatusse teeb aretusühing. Elektroonilisse tõuraamatusse registreeritud andmete alusel vormistab aretusühing hobuse passi. Pass väljastatakse hobuseomanikule peale passi väljastamisega seotud kulutuste katmist.

3. Hobuste märgistamine

Hobuse märgistamine toimub vastavalt Programmi punktile *5.1 Elektroonilise märgistuse kasutamine ja paigaldamine*

4. Põlvnemise õigsuse kontroll

Põlvnemisandmete õigsuse kontroll toimub paaritus-ja varsatunnistuse alusel ja vastavalt Programmi punktile 6. Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis.

5. Andmete säilitamine

Vastavalt Põllumajandusministri 21. detsembri 2009. a määrusele nr 128 on Aretaja-säilitaja kohustatud pidama arvestust karjas olevate hobuste üle. Registreerida tuleb vähemalt järgmised andmed: hobuse nimi, tõug, sünniaeg, karja toomise ja karjast väljaviimise aeg ning lähte- ja sihtkoha aadress koos sealse loomapidaja nime ja isiku- või registrikoodiga. Andmete muutumise korral (nt. hobuse karja tulek või karjast väljaminek, varssumine, kastreerimine, paaritused) tuleb need arvestusdokumentidesse kanda 3 päeva jooksul sündmuse toimumisest alates. Karja arvestusdokumente tuleb säilitada vähemalt 3 aastat alates hobuse karjast väljamineku päevast.

Paaritustunnistusi, sünnitunnistusi, identifitseerimislehti, paaritusnimekirju, omanikuvahetuse teostamise avaldusi säilitatakse EHSi büroos tähtajatult.

Aretuslooma jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise kord

Seadusandlik alus aretuslooma jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise korrale on toodud aretusprogrammi üldosas.

Hobuse geneetilist väärtust hinnatakse tema jõudlusandmete alusel. Hobuse omajõudlust hinnatakse varsaeas, noorhobuste ülevaatustel, võõrratsaniku testil, rakendihobuste jõudluskatsetel ja võistlusspordis. Hobuse jõudluse hindamisel arvestatakse ka järglaste, eellaste ja külgsugulaste jõudlusandmeid.

Jõudlusandmed avaldatakse jooksvalt EHSi koduleheküljel ja koondandmetena aastaraamatus.

Jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste põhjal väärtustatakse täkk või mära tiitliga ELIIT ning tehakse vastav kanne hobuse passi, tõuaretusalase informatsiooni leheküljele ja elektroonilisse tõuraamatusse.

Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnustamise kord

Hobuste aretuseks tunnustamisel on vajalik arvestada tema põlvnemisega, hinnata tema välimikku ja allüüre ning läbima tunnustamiseks vajalikud jõudluskatsed.

1. Hobuste hindamine:

Hobuste hindamine toimub vastavalt tunnustatud jõudluskontrolli läbiviimise korrale. Märade ja täkkude esmane hindamine toimub enne tõuraamatusse kandmist.

Hindamine toimub järgnevalt:

- a) tüüp
- b) kehaehitus
- c) jalad
- d) samm
- e) traav
- f) galopp ja hüpe (täkkude tunnustamisel kohustuslik)
- g) üldmulje

Hindamine toimub numbriliselt:

- 10 = suurepärane
- 9 = väga hea
- 8 = hea
- 7 = küllalt hea
- 6 = rahuldav
- 5 = piisav
- 4 = puudulik
- 3 = küllaltki halb
- 2 = halb
- 1 = väga halb
- 0 = hindamata

Hobust, kellel esineb mõigaslugu, pätk, kõrivilistamine, künahaukamine või jänese kand, üldjuhul ei hinnata ja teda ei tohi kasutada suguhobusena. Jänese kannaga hobusel, kellel on väljendunud väga hea tõutüüp ja kõrge jõudlus, võib välimikku hinnata, kuid mitte kõrgemalt kui 4 punktiga.

2. Täkkude tunnustamine

Täkkude hindamise eesmärk on teha otsus täku kasutamise kohta aretusprogrammi raames. Täku hindamise õiguspädevaks organiks on hindamiskomisjon. Tõu- ja hindamiskomisjoni valimist ja tööd puudutav on kehtestatud EHSi põhikirjaga.

Täku hindamiseks esitamisel peavad olema täidetud järgmised tingimused:

- vanus vähemalt 2 aastat
- põlvnemine peab vastama tõuraamatusse kandmise tingimustele
- hobusel on identifitseerimisdokument (pass)
- enne hindamist tuleb kontrollida täku identiteeti
- tervislike probleemide puudumine, mis kahjustavad tõuväärtust. Täkul ei tohi olla hammastiku ega munandite anomaaliaid, viltust saba ega tehtud keha korrigeerimise

operatsioone.

Esmakordselt saab kinnitada tunnustuse kolmeks aastaks, mille jooksul täkk peab läbima edukalt võõratsaniku testi; sõidu- ja veokatsed; edukalt esinema ratsaspordialadel või rakendihobuste sõidukatsetel.

Erandkorras võib täkk saada tunnustuse vähemalt viie järglase järgi, kes peavad olema hinnatud jõudluskatsetel.

Hindamisotsus on kas:

- tunnustatud kolmeks aastaks
- tunnustatud
- esialgu mitte tunnustatud
- mitte tunnustatud

Otsus on **“tunnustatud kolmeks aastaks”**, kui täkk on EHS`i poolt hinnatud ja täidetud on päritolu nõuded ning on olemas hindamisele vastavad välised tunnused ja jõudluskontrolli tulemused. Otsust tunnustamise kohta ei kanta hobuse passi.

Otsus on **“tunnustatud”**, kui täkk on eelnevalt EHS-i poolt saanud ajutise tunnustuse ja on määratud aja jooksul saavutanud tunnustamiseks vajalikud tulemused ning on esitatud tõukomisjonile tunnustamiseks. Otsus tunnustamise kohta kantakse hobuse passi. Selleks peab täku omanik (pidaja) edastama täku passi EHSi büroosse sissekande tegemiseks.

Otsus on **“esialgu mitte tunnustatud”** kui täkk ei täida esitatud nõudmisi jõudluse osas, kuid on oodata, et ta edaspidi neile nõudmistele vastab. Tunnustamisotsusega tuleb kindlasti määrata tähtaeg, mille möödumisel on vajalik täkk uuesti tunnustamisele esitada.

Hindamisotsus on „mitte tunnustatud“ kui täkk ei täida esitatud nõudmisi.

Hindamisotsus protokollitakse Tunnustamise otsus avalikustatakse ja edastatakse kirjalikult täku omanikule hiljemalt kahe nädala jooksul peale hindamist ning avalikustatakse EHSi koduleheküljel ühe kuu jooksul ning ilmuvas aastaraamatus.

Mära seemendusandmete registreerimise kord

Seadusandlik alus seemendusandmete registreerimise korrale on toodud aretusprogrammi üldosas.

Seemenduseks loetakse mära tiinestamist vabapaaritusega, käestpaaritusega, seemendamisega värske, jahutatud või sügavkülmutatud spermaga.

Mära seemendus- ja paaritusandmete nõuetekohase registreerimise kohustus on nii täku- kui märaomanikul või omaniku esindajal.

Seemenduste registreerimise aluseks on järgmised dokumendid:

- täku paaritusnimekiri (LISA 4)
- paaritustunnistus (LISA 2)
- varsa sünnitunnistus (LISA 3)

Täku paaritusnimekirja peetakse eraldi iga kasutuses oleva täku kohta eraldi ja edastatakse aasta lõpul EHSi bürosse, kus sisestatakse nimekirja alusel paaritused elektroonilisse tõuraamatusse. Täku pidajal on soovitatav jätta omale algdokumentatsiooni koopia paaritusnimekirjast.

Paaritustunnistus täidetakse iga paaritatud mära kohta ja see kaasneb alati märaga tema müügi korral. Varsa sünnitunnistus edastatakse EHSi kontorisse 30 päeva jooksul peale varsa sündi, mittetiinestumise korral hiljemalt 31. detsembriks.

Seemendaja/paarituspunkti pidajana käsitletakse täku omanikku või valdajat või kunstliku seemenduse läbi viinud veterinaararsti.

Mära tiinestamine kunstliku seemendusega

Vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seaduse § 24 lg 7 peab seemendaja elektrooniliselt või paberkandjal arvestust emasloomade seemendamise kohta.

Arvestuses peavad kajastuma järgmised andmed:

- seemenduse järjekorra number
- seemendamise aeg
- loomapidaja/mära omaniku nimi
- isas- ja emaslooma nimi, nende registreerimisnumber ja tõuraamatunumber.

Vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seaduse § 24 lg 8 peab seemendaja eelpoolnimetatud andmed edastama aretusühingule sagedusega üks kord kuus.

Kunstliku seemenduse teel saadud järglaste registreerimisel on vajalik teostada põlvnemise õigsuse kontroll.

Täkult kogutud sperma omanikuks loeb EHS täku omanikku sperma kogumise ajal, kui täkuomanik pole lepingu alusel sperma omanikuks nimetanud mõnda teist füüsilist või juriidilist isikut. Lepingu ärakiri peab olema edastatud EHSi bürosse. Täku omaniku muutumisel jääb sperma omanik muutumatuks, kui täku ostumüügilepingus ei ole sätestatud teisiti.

Põllumajanduslooma, keda soovitakse tõuraamatusse kanda, identifitseerimise ja selle üle arvestuse pidamise kord

Seadusandlik alus põllumajanduslooma, keda soovitakse tõuraamatusse kanda, identifitseerimise ja selle üle arvestuse pidamise korrale on toodud aretusprogrammi üldosas.

Hobune identifitseerimise osadeks on:

- joonisdiagramm hobuse kirjeldusega
- nimi
- individuaalnumber (UELN)
- elektroonilise transpondri edastatav kood
- elektroonilise tõuraamatu kirje
- hobuse pass

Varsa sünnitunnistuse või sünniteate (LISA 9) peab mära omanik edastama tõuraamatupidajale 30 päeva jooksul alates varsa sünnist. Varsa sünnitunnistus või sünniteade on aluseks kõigile järgmistele toimingutele varsa identifitseerimiseks.

Varsa joonisdiagrammi koostab EHSi poolt volitatud isik varsa ema juures. (Andmed identifitseerimislehe kohta on toodud aretusprogrammi osas „Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord”) EHS tunnistab ka veterinaararsti poolt tehtud joonisdiagrammi. Vanemate hobuste identifitseerimisel on vajalik omaniku poolt esitada hobuse põlvnemist tõendavad dokumendid.

Hobusele paneb nime omanik. Nimi ei tohi olla ühetäheline või põhjendamatult pikk. Nimi peab algama isa nime esitähga ning soovituslikult lõppema märade puhul täis- ja täkkude puhul kaashäälikuga. Kui nime osana kasutatakse aretaja või sünnikoha nime rakendub nõue vaid hobuse pärisnimele. Nime osana ei ole lubatud kasutada rahvusvaheliselt hobusekasvatuses tunnustatud tõuraamatu kaubamärki (näit. Z jne.)

Individuaalnumber (UELN) antakse kõigile identifitseeritud hobustele vastavalt lisa aretusprogrammi osas **Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord p. 5 – Märgistamise kord** toodud näitele.

Elektroonilise transponderi paigaldab veterinaararst. Transponder tuleb paigaldada hobuse vasakule küljele kaelale turja ja kukla vahelisele alale. Märgistamine peab toimuma samaaegselt joonisdiagrammi koostamisega, või varem. Varasema märgistamise puhul peab hobuse pidaja esitama veterinaararsti teate identifitseerimise toimumise kohta (LISA 6). Teatelt peab selguma millal märgistamine toimus, märgistaja, millist hobust märgistati, paigaldatud transpondri poolt edastatav kood ja koht, kuhu transponder paigaldati.

Kande elektroonilisse tõuraamatusse teeb aretusühing. Elektroonilisse tõuraamatusse registreeritud andmete alusel vormistab aretusühing hobuse passi. Pass väljastatakse hobuseomanikule peale passi väljastamisega seotud kulutuste katmist.

Seemendamise koolitusprogrammid ning seemendaja tunnistuse saamise nõuded ja tunnistuse väljastamise kord

Eesti Hobusekasvatajate Selts ei vii läbi seemendajate koolitusi.

Vastavalt kehtivale seadusandlusele on õigus kunstlikku seemendust läbi viia tegevusloaga veterinaararstil.

HOBUSE MÄRGISTAMISE TEADE

Kuupäev

Koht

Käesolevaga kinnitan et olen elektroonilise transpondriga märgistanud järgmise hobuse:

HOBUSE NIMI (ja vanematel hobustel UELN)

SÜNNIAEG

EMA NIMI (täidetakse varsa puhul)

VÄRVUS

MÄRGISTE KIRJELDUS:

TRANSPONDRI PAIGALDAMISE KOHT:

Hobuse omaniku/pidaja nimi ja allkiri

Märgistanud isiku nimi, allkiri ja ametinimetus

Eesti tõugu täkud 2010

	Nimi	UELN	sünd	isa	ema	emaisa	aretaja/omanik
1	AKSEL 722 E	233002100975799	1999	Ando 537 E	Torma 3435 E	Toover 556 E	Pihtla HK/ EHS
2	AKU 684 E	233002100975990	1990	Aabram 599 E	Eti 3379 E	Edkar 567 E	Kärta kolh./ EHS
3	ELDER 706 E	233002100065794	1994	Elkar 598 E	Arda 3275 E	Askar 475 E	Pihtla HK/ EHS
4	ELKAR 598 E	233401000706682	1982	Episood 393 E	Valli 2909 E	Võlur 300 E, 3304 TB	Orissaare kolh./ EHS
5	ELTON 751 E	233401000507401	2001	Elder 706 E	Citygirl ex Vanilli 3700 E	Vaks 696 E	Ester Marjapuu/ EHS
6	LAASER 833 E	246999999061006	2006	Laasik 711 E	Reesi 3450 E	Roolik 653 E	Eeva Kähönen / EHS
7	RAKSEL 725 E	233401000854699	1999	Rosett 600 E	Esta 3640 E	Elkar 598 E	Pihtla HK/ EHS
8	RALLIK 688 E	233002100044491	1991	Remmik 665 E	Tolla 3372 E	Tork 581 E	Linda Tarvis/ EHS
9	RANNIK 747 E	233002100489902	2002	Rolf 716 E	Taaliala 3792 E	Tuljak 666 E	Loore Avik/ EHS
10	ROSETT 600 E	233002100992283	1983	Rops 386 E	Ami 3248 E	Ampiir 444 E	Tori NS/ EHS
11	TOMMI 698 E	233002100063593	1993	Tukk 520 E	Elki 3407 E	Eps 583 E	Juhan Kuusk/ EHS
12	TUKKER 703 E	233401000055693	1993	Tukk 520 E	Riti 3460 E	Rips 662 E	J.-A. Rooda/ EHS
13	ADAM 717 E	233002100086496	1996	Ando 537 E	Rilme 3361 E	Rool 465 E	Rauni POÜ/ Heldur Peterson
14	AGENT 787 E	233002100481901	2001	Aku 684 E	Riiva 3459 E	Rips 662 E	Jaan -Aleksander Rooda
15	AHTOS 755 E	233401000463199	1999	Aroon 656 E	Terbi 3534 E	Tarsan 443 E	Koiti Tikk/Hanna Terikelder
16	AIKEN 788 E	233002100528503	2003	Anakee 720 E	Roosi 3496 E	Rips 662 E	Angela Noor
17	VIKS 708 E	233002100072095	1995	Vigur 682 E	Tiina 3234 E	Trombet 404 E	J.-A. Rooda/EHS
18	ANAKEE 720 E	233002100369097	1997	Anti 694 E	Petra E	160 Posol 19 ox	Elle Suvil/ Tika Talu
19	ANTU 757 E	233401000458101	2001	Ando 537 E	Tuise 3695 E	Tukker 703 E	Roland Raik
20	APOLLO 778 E	233401000527103	2003	Aku 684 E	Täpi 3332 E	Toor 554 E	Pihtla HK/Voore Tallid OÜ
21	ARAMIS 719 E	233002100403398	1998	Aroon 656 E	Revalia E	Remmik 665 E	Ivar Marlen/ Ristitee Talu
22	ARDO 795 E	233401000646504	2004	Aksel 722 E	Rossa 3811 E	Rellik 683 E	Urmas Sepp
23	ARE 760 E	233401000555390	1990	Aabram 599 E	Eesi 3383 E	Edkar 567 E	Pärsti kolhoos/ Urve Loit
24	AHTOS 808 E	233401000676405	2005	Aku 684 E	Ehe 3714 E	Elkar 598 E	TÜ Pihtla HK
25	AVAR 831 E	233401000813607	2007	Aku 684 E	Rosta 3947 E	Rosett 600 E	TÜ Pihtla HK
26	EDUARD 758 E	233401000488502	2002	Elder 706 E	Aada 3727 E	Aroon 656 E	Ristitee Talu/Jaanus Vahtra & Kelli Lomper
27	ELBAJON 834 E	233401000685005	2005	Elder 706 E	Ressi 3422 E	Rosett 600 E	Heino Kallas
28	ESKORT 705 E	233002100054893	1993	Eps 583 E	Rilla 3335 E	Rops 386 E	Tori HK RM/Üllar Neemrand' Farm

29	EURO 767 E	233401000486402	2002	Elkar 598 E	Andra 3562 E	Aku 684 E	Taimi Usin/OÜ Redesmar
30	EX 695 E	233401000061792	1992	Eps 583 E	Valsi 3401 E	Vilkur 471 E	Jüri Ilves/Jüri Nurga Talu
31	LAASIK 711 E	233002100085395	1995	Lemmik 685 E	Relle 3337 E	Rool 465 E	Rauni POÜ/ Aile Vellamäe
32	RALF 824 E	233401000749706	2006	Rall 729 E	Vami 3497 E	Vilkur 471 E	Probil OÜ
33	RALL 729 E	233002100404298	1998	Rallik 688 E	Anda 3621 E	Aldo 659 E	Kristel Kääramees/Probil OÜ
34	RASMUS 830 E	233401000833907	2007	Rosett 600 E	Roosi 3496 E	Rips 662 E	Angela Noor/Arina Koppel
35	RIKOSHET 783 E	233002100522703	2003	Regaal 724 E	Èti 3379 E	Edkar 567 E	Martin Kivisoo/OÜ Tihuse Turismitaku
36	ROB ROY 768 E	233401000518003	2003	Rotser 742 E	Eili 3746 E	Eksi 538 E	Linda Kupits/Rasmus Jänes
37	RODEO 726 E	233002100435699	1999	Roman 691 E	Roosi 3496 E	Rips 662 E	Peep Pärison/Angela Noor
38	ROKKAR 713 E	233002100071895	1995	Romm 611 E	Tulli 3388 E	Tuljak 417 E	Sonja-Hilli Torn/Tuula K.Makkonen
39	ROLF 716 E	233002100403598	1998	Rommik 710 E	Elki 3407 E	Eps 583 E	Juhan Kuusk/ J-A. Rooda
40	ROTSER 742 E	233002100508500	2000	Rokkar 713 E	Roosa 3513 E	Rips 662 E	Sonja-Hilli Torn
41	ROMEO 734 E	233002100421500	2000	Ruttar 707 E	Valla 3633 E	Vigur 682 E	Kristjan Sinikas/Veljo Sinikas
42	TEMBER 730 E	233002100444597	1997	Toor 554 E	Ermi 3563 E	Eksi 538 E	Margit Düüna/Eero Esnar
43	TAIGUR 721 E	233002100425497	1997	Tuljak 666 E	Alma 3561 E	Askar 475 E	Asta Sirkel/Tika Talu
44	TEIK 809 E	233401000743706	2006	Tommi 698 E	Roosi 3496 E	Rips 662 E	Angela Noor
45	TREVOR 739 E	233401000506500	2000	Trump 737 E	Rosanna 3655 E	Rosett 600 E	Silva Siil/Linda Leemets
46	VAKS 696 E	233002100350993	1993	Vigur 682 E	Viida 3532 E	Vilkur 471 E	Enn Ehastu/OÜ Tihuse Turismitalu
47	VEND VOITKA 738 E	233401000507301	2001	Vigur 682 E	Americana 3636 E	Aroon 656 E	Koit Tikk/Madis Kiiver
48	VEKSEL 823 E	233401000811207	2007	Viks 708 E	Eksi-Naksi 3975 E	Elkar 598 E	OÜ Tori HK/Arvo Sarrapik

I. PAARITUSTUNNISTUS nr. 0011413

Paarituspunktis (aadress) _____

Paaritatud sugutäkuga _____ (nimi ja TR nr.) reg. nr. _____

täku tõug _____ sünd. _____ värvus _____

Täku vanemad: isa _____ ema: _____

MÄRA TUNNUSED

Nimi: _____ reg. nr. _____ TR nr. _____

värvus _____ sünd. _____

Mära vanemad: isa _____ ema: _____

Paarituse (kunstliku seemenduse) aeg: _____ 20 a.

Korduspaarituse (kunstliku seemenduse) aeg: _____ 20 a.

Tiinuse kontrolli tulemus: _____

Mära omanik: _____ (nimi ja aadress)

Toimunud paaritust (seemendust) tõendab: _____ (nimi ja allkiri)

Paaritustunnistuse saanud: _____ (nimi ja allkiri)

II. VARSA SÜNNITUNNISTUS

Ülalnimetatud paarituse tagajärjel on sündinud varss:

Sündimise aeg: _____ 20 a.

SUGU	NIMI*	VÄRVUS JA MÄRGISED

* Varsa nimi peab algama isa nime algustähega

Ülalnimetatud paarituse tagajärjel:

 mära ei tiinestunud loode aborteerus _____ (kuupäev) surnultsünd _____ (kuupäev)

Mära omanik: _____ (nimi ja allkiri)

Varsa omanik: _____ (nimi ja allkiri)

EHS-i töötaja: _____ (nimi ja allkiri)

Märkused: Paaritus- ja varsatunnistuse (blanketi kolmas eksemplar) saata ära Eesti Hobusekasvatajate Seltsi (EHS) hiljemalt 31. detsembriks paaritusaastal. Paaritus- ja varsa sünnitunnistuse (blanketi esimene eksemplar) saata EHS-i 30 päeva jooksul peale varsa sündi või muud sündmust ülalnimetatud paarituse / seemenduse tagajärjel. Blanketi esimene eksemplar saata EHS-i samuti teatega, kui mära ei tiinestu.

TEADE VARSA SÜNNIST 20 a.

Eesti Hobusekasvatajate Selts
 Pärnu mnt 13, 86801 Tori Pärnumaa
 Tel: +372 44 66 995 Fax: +372 44 66 066
 e-mail: ehs@ehs.ee

Omaniku nimi:

Kontaktandmed (tel, aadress):

Sünniaeg	Sugu	Nimi	Värvus ja märgised

Isa nimi ja TR number:

Ema nimi ja TR number:

Paaritustunnistuse nr:

.....
 /kuupäev/

.....
 /nimi, allkiri/

Varsa sünniteate palume ära saata hiljemalt 30 päeva jooksul peale varsa sündi.
 'TR number – tõuraamatu number (selle puudumisel kirjutada registreerimise number)

HOBUSE IDENTIFIKATSIOON

Nimi _____ Sugu _____

Tõug _____ Sünniaeg _____

Sünnikoht _____

Omanik _____

Paaritamise aeg _____ Paaritustunnistuse number _____

Isa _____ Ema _____

Värvus _____

Pea _____

VE _____

PE _____

VT _____

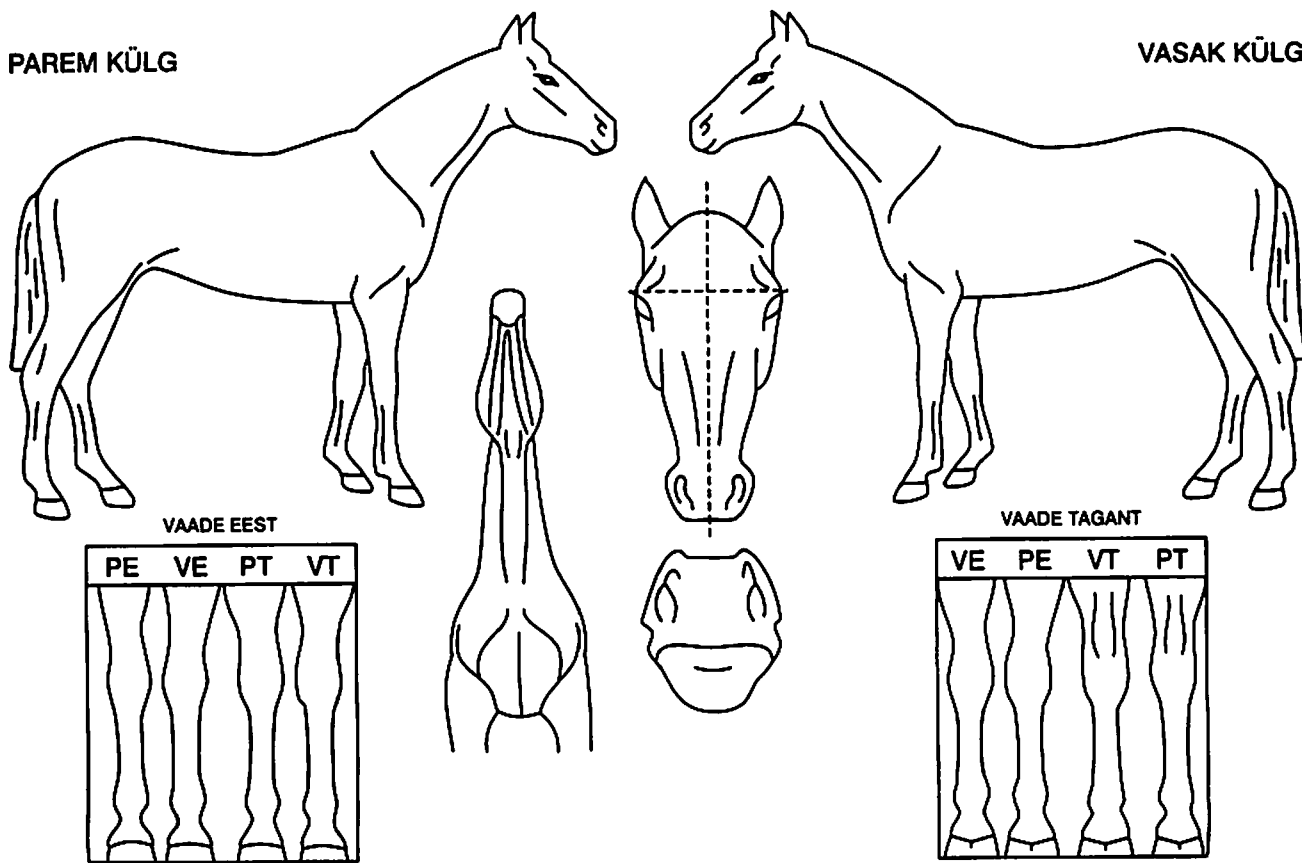
PT _____

Kere _____

Hobuse identifikaatsiooni lehele märgitakse tunnusmärgid (märgised, armid, põletusmärgid, pöörised), nende asukoht. Valged märgised märgitakse punase joonega ja pöörised X-ga. Märgiste puudumine tähistada O-ga.

PAREM KÜLG

VASAK KÜLG

Omanik _____ Identifitseerija _____
(osaldaja) nimi / allkiri

Koht ja kuupäev _____

HOBUSE MÄRGISTAMISE TEADE

Kuupäev

Koht

TRANSPODRI KLEEBISE KOHT

Käesolevaga kinnitan et olen elektroonilise transpondriga märgistanud järgmise hobuse:

HOBUSE NIMI (ja vanematel hobustel UELN)

SÜNNIAEG

EMA NIMI (täidetakse varsa puhul)

VÄRVUS

MÄRGISTE KIRJELDUS:

TRANSPONDRI PAIGALDAMISE KOHT:

Hobuse omaniku/pidaja nimi ja allkiri

Märgistanud isiku nimi, allkiri ja ametinimetus

OMANIKU MUUTUS

Hobune:.....

UELN:.....

Kiibi nr:.....

Sünniaeg:.....

Isa:..... Ema:.....

Endine omanik:

Nimi:.....

Aadress:.....

.....

Telefon, e-mail:.....

Uus omanik:

Nimi:.....

Aadress:.....

.....

Telefon, e-mail:.....

OMANIKU MUUTUSE KUUPÄEV:.....

Allkirjad :

Endine omanik:.....

Uus omanik:.....